

CAHİT SITKI TARANCI'NIN ŞİİRLERİNDE YALNIZLIK VE ÖLÜM TEMALARI
THE THEMES OF LONELINESS AND DEATH IN CAHİT SITKI TARANCI'S POEMS

Nesim SÖNMEZ*

Öz

Cahit Sıtkı Tarancı, 1910-1956 yılları arasında yaşamış Cumhuriyet Dönemi şair ve yazarlarından biridir. Şiirin yanı sıra çok sayıda öyküyü de kaleme almış olmasına rağmen daha çok şiirleriyle öne çıkmıştır. Yaşadığı dönemdeki toplumsal olaylar yanı sıra kendi hayatı da şiir anlayışında büyük ölçüde etkili olmuştur. Şiir yazmaya lise yıllarında başlayan Cahit Sıtkı Tarancı, şiirde biçim ve güzelliğe önem vermiştir. Bir şiiri şiir yapan en önemli unsurun biçim olduğu fikrini savunmuş bu nedenle de şiirlerini açık ve sade bir üsluba yazmıştır. Tarancı, hem yaşama sevincini hem de karamsarlığı yansıttığı şiirlerinde "yalnızlık ve ölüm" temalarını ağırlıklı olarak işlemiştir. Bu tebliğde Cahit Sıtkı Tarancı'nun şiirlerinde öne çıkarttığı "yalnızlık ve ölüm" teması üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Cahit Sıtkı Tarancı, Şiir, Edebiyat, Ölüm, Yalnızlık.

Abstract

Cahit Sıtkı Tarancı is a poet and writer living at the republic era and between 1910 - 1957. Although he has written many short stories, he is recognized about his poems more than the others. As well as the social situations, his life he personally experienced had a great influence on him. Cahit Sıtkı Tarancı starting to write during his high school put great importance to form and beauty. He defended that the form is the most significant in a poem, thence he wrote his poems in a clear and plain style. Tarancı who reflects the love of life and pessimism in his poems, uses the themes of "loneliness and death" heavily in his poems. In this presentation, the focus will be the themes of "loneliness and death" in Cahit Sıtkı Tarancı's poems.

Keywords: Cahit Sıtkı Tarancı, Poem, Literature, Death, Loneliness.

Giriş

Cumhuriyet Dönemi şairlerinden Cahit Sıtkı Tarancı, 1910-1956 yılları arasında yaşamıştır. Yaşadığı dönemdeki toplumsal olayların yanı sıra, kendi hayatı da şiir anlayışında büyük ölçüde etkili olmuştur. Ölüm ve yalnızlık, şiirlerinde çoğunlukla işlediği temalardandır. Şiir yazmaya gençliğinde başlayan Cahit Sıtkı Tarancı, bu temaların gençliğinde edebiyatına yerleştiğini 01.03.1951 tarihinde Varlık Dergisine verdiği röportajında şöyle anlatmaktadır: "O zaman Fransız okulundaydım. Annemden uzak bulunmam, okuldaki yabancı ve sıkıntılı hava zaten hastalıklı olan ruhumu büsbütün karartmıştı. Anneme yazdığım uzun mektuplarda bu karanlıkları biraz da sınıfta okuduğumuz edebi parçalardan esinlenerek, parlak sözcükler, göz kamaştırıcı benzetmeler ve süslü cümlelerle anlatmaya çalışıyordum." (Akdağ, 1951: 6).

Şiir yazmaya lise yıllarında başlayan Cahit Sıtkı Tarancı, şiirde biçim ve güzelliğe önem vermekte şiirin tanımını "kelimelerle güzel şekiller kurma sanatı" diye ifade etmektedir. Şiiri bir ideolojinin aşılması olarak görmediğini söyleyerek, "Şiirde hiçbir vezinle, hiçbir önyargıyla eli kolu bağlı olmamak gerektiğini" vurgulamıştır. Bir şiiri şiir yapan en önemli unsurun biçim olduğunu ve böyle düşünmesinin ardında kişisel nedenleri olduğunu "Ziya'ya Mektuplar" adlı eserinde şöyle dile getirmiştir: "Biçim sorununa bu kadar takılıp kalmam, onun gerçek niteliğini araştırma yolunda bu kadar çalışmam, fizik çirkinliğimin ürünüdür. İnsan, yoksun olduğu şeyin değerini ve anlamını daha iyi anlayabiliyor. Biçimsiz de güzellik olmayacağı, olamayacağı açıktır. Güzellik ancak biçimde kendini gösterebilir." (Tarancı: 2003, 31).

"İnsanın varlığına inanması ve yokluğunun bilincine varması ikilemi, Cahit Sıtkı'nın şiirinin temelini oluşturan ana öğelerden biridir. Sevinçlerinde de, karamsarlıklarında da bu ikilem, hiç etkisini yitirmemiştir... Onun düşüncesine göre ömür bir oyalanmadır, sanki zaman insanla alay eder gibidir. Cahit Sıtkı'yı en çok ezen de bu olaydır." (Kabaklı: 1966, 298).

* Yrd. Doç. Dr., Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Yaşayan Diller Enstitüsü.

Cahit Sıtkı Tarancı Şiirlerinde Ölüm Teması

Şairlerin yarattığı ölüm düşleri, onların ölümü nasıl algıladıklarına dair büyük izler taşır. Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölüm teması işlenirken düşler büyük yer tutmakta, kendi iç âleminde oluşturduğu bu hayaller üzerinden ölümü anlatmaktadır.

Öte yandan Cahit Sıtkı'nın oluşturduğu ölüm düşleri karanlık ve soluktur.

Günüm gelmiş, saatim çalmıştı nihayet,

Ölmüştüm, kabrimde unutulmuştu ceset,

Zulmette böcekler eczasını yiyordu. (Tarancı, 2003: 95)

Bu dizelerde Cahit Sıtkı Tarancı ölümü yalnızca fiziksel boyutta ve en tüyler ürpertici biçimiyle ele almıştır. Ölüm, bir kurtuluşu, mutlu sonu değil, fiziksel anlamda bir tükenişi çağrıştırmaktadır. "Ölü" adlı şiirde de ölüm düşleri aynı özellikleri taşımaktadır, ölmüş bir insan betimlenirken, "boş ev", "ağaç kütüğü" gibi benzetmeler yapılmış, ölü insan özelliklerini yitirmiş işlevsiz bir nesne olarak ele alınmıştır;

Gün o gün değildir ki

Boylu boyunca uzanmış

Sağlığında yatmayacağı yere

Rüzgârmuş, yağmurmuş haberi yok

Farksız bir ağaç kütüğünden

Beyhudedir seslenmek ona

Boş bir evin kapısı çalınmaz. (Tarancı, 2003: 103)

Cahit Sıtkı şiirlerinde ölüm düşleri ruhsal boyutta incelendiğinde ise yine istenmeyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır. "Kuyu" adlı şiirde ölüm hem ruhsal hem de fiziki boyut açısından yorumlanabilir:

Güneşe bakacak yerde,

Geceye sarılıp kalmak,

Sükût içinde ufalmak,

Olur, yalnız ölülerde (Tarancı, 2003: 79)

"Sükût içinde ufalmak" veya "geceye sarılıp kalmak" düşleri ölümlerin toprağın altında olması, bunun gerekliliği olarak toprakta dağılmaları ve karanlıkta kalmaları açısından fiziki boyut taşımaktadır. Aynı düşler soyut anlamda ele alındığında ise, "sükût" ölümlerin ruhlarının suskunluğunu, gecenin karanlığı ise ölümün bilinmezliğini temsil etmektedir. Bu bağlamda ruhsal anlamda ele alınan imgeler, karamsarlık ve ölümü istenmeyen bir durum olarak yansıtma açısından fiziksel boyuttaki düşlerle örtüşmektedir. Cahit Sıtkı, şiirlerinde ölüm temasını işlerken karamsar ve korkutucu hayallere yer vermiştir.

Cahit Sıtkı Tarancı Şiirlerinde Ölüm Gerçekliği

1. Ölüm Korkusu

Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölümden korktuğuna dair izlere sıklıkla rastlanılmaktadır. Ölüm temasını yoğun bir şekilde işleyen şair, korkunun hem kendisini hem de belirtilerini şiirlerine konu etmektedir. "Obsession" başlıklı şiirinde ölüm korkusu bir saplantı olarak ele alınmıştır. Cahit Sıtkı, şiirin tamamında ölüme seslenmektedir. Şiirin birinci bölümünde Cahit Sıtkı, ölüm korkusunu açıkça belirtmiştir;

Ey her gün gölgesini omzumda duyduğum el,

Gölgesi kendisinden bin kere beter ölüm

Her gece karanlıkta karşıma çıkan heykel,

Herkes gibi bana da bir gün mukadder ölüm". (Tarancı: 2003, 90)

Şairin ölümün gölgesini omzunda hissediyor olması, ölümü kendisine yakın hissettiğini göstermektedir. Üçüncü dizede bu istenmeyen durumun her gece yaşandığı belirtilmiştir. Şairin ölüm gerçeğini kafasından atamaması, dördüncü dizede belirtildiği gibi Şairin ömrünün kısa olduğu ve bir gün tükeneceği konusunda bir farkındalık yaratmaktadır. Öleceği düşüncesini zihninden atamaması durumu, şiirin başlığında belirtildiği gibi Şair de bir saplantıya dönüşmüştür, öyle ki zihninde beslediği bu korkunun, ölümün kendisinden bile beter olduğunu söylemektedir. Şiirin ikinci bölümünde ise Cahit Sıtkı'nın ölüm düşüncesi karşısındaki tutumu yansıtılmaktadır;

Kandırısın beni bırak bu renkler, bu kokular,

Ne olsa bu bahçede bir şarkılık günüm var;
Bilmem ne aksettirir yarın benden bu sular,
Ve sanmam geri gelsin bu giden günler ölüm." (Tarancı: 2003, 90)

Cahit Sıtkı, ilk iki dizede belirtildiği gibi, ölümün onu alacağı düşüncesinden kurtulmayı ve ebediyen yaşayacakmış hissinin sürmesini düşlemektedir; ancak bunu başaramamakta, ölümü görmezden gelememektedir. Cahit Sıtkı, ölüm konusundaki aynı saplantılı duyguları bir başka şiirinde şöyle dile getirmiştir:

Ölüm sinsi ölüm,
Ey açmayan gülüm
Ötmeyen bülbülüm
Ne çıkar gündüzün
Unutsam da yüzün,
Ne olsa ki bir gün
Er geç yapacağın
O amansız baskın,
Kâh tufan, kâh yangın
Gibi bu düşünce
Bütün dehşetince
Kafamda her gece (Tarancı: 2003, 91)

Şiirde yine Cahit Sıtkı kendisinin öleceği düşüncesini zihninden çıkartamadığı ve bu durumun kendisini rahatsız ettiği anlatılmaktadır. Cahit Sıtkı'nın, gündüzleri ölüm düşüncesini unutmayı başardığı görülmektedir; ancak bunun işlevsiz olduğu; çünkü her gece ölüm korkusunun onun benliğini yeniden sardığı anlatılmaktadır. Bu duygudan kurtulma isteğini anlatan bir başka şiir ise "Korkulu Köprü" dür:

Beşikten başlayıp mezara uzanan,
Tenha ve korkulu bir köprüdür ömrüm.
Ağır varlığımı aynı hızla her an
Bir baştan bir başa beyhude sürürüm.

"Haydi, mezara koş" der gaipten bir ses.
Gönlümse fısıldar: "Boş kalamaz beşik".
Hep böyle tereddüt içinde ben bakes,
Beyhude ararım bir kaçacak delik (Tarancı: 2003, 54)

Cahit Sıtkı, doğumla başlayan ömrünün ölümle biteceğinin farkındadır ve bu iki noktayı köprünün başlangıcı ve bitişi olarak ele almıştır. "Tenha" ve "korkulu" sıfatlarını kullanarak nitelendirdiği köprü ise bir baştan diğer başa sürekli ilerlemekte olduğu yaşamıdır. Kafasının içinde duyduğu "Haydi mezara koş" sesi, Cahit Sıtkı'yı, köprünün bitimine ve ölüme çağırmakta, bu nedenle onu devamlı olarak korkutup, huzursuz etmektedir. Buna karşılık kendi benliğinin bir parçasını simgeleyen gönlü, "beşiği boş bırakmak istememekte", onu köprünün doğumunu simgeleyen diğer başına sürüklemektedir. İki uç düşüncenin arasında kalmış olan şair, tercihini yapamamakta, köprünün iki başı arasında gidip gelmektedir. İçinde bulunduğu durumu sonlandırmak istemekte, ancak başaramamaktadır.

Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölüm korkusunun bir nedeni de unutulmaktır. Öldükten sonra yaşam sahnesinde artık rol alamayacak, çevresindekiler de onu unutacaktır. Sevdiği ve değer verdiği insanların onu unutacağını düşüncesini "İnsan Hali" başlıklı şiirinde şöyle yansıtmıştır:

Bana da yolculuk görüldüğü gün,
Bulunmasına bulunur sanırım
Tabutumu taşıyacak üç beş dost;
Arkamdan ağlayacak bir kızcağız (Tarancı: 2003, 195)

Ölümünün ardından üzülecek, onu arayacak insanlığın varlığı, Cahit Sıtkı Tarancı'yı rahatlatmaktadır; ancak bu sürecin uzun sürmeyeceği gerçeği ve şairin asıl korkusu olan unutulmak şiirin ikinci bölümünde şöyle yansıtılmıştır:

Fakat zamanla dostlar unutulur;
Sevgiliyi bir başkası avutur.
İstemem o dehşet gün gelip çatsın;
Bana kimseler anam kadar yanmaz (Tarancı, 195)

2. Ölümü Kabullenme ve Ona Karşı Duruş

Cahit Sıtkı Tarancı şiirlerinde ölüm gerçeğini yadsımaktadır, bir türlü kabul edememektedir. "Sadri Ertem'i Düşünürken" adlı şiirden bunu açıkça görmek mümkündür.

İnanmıyorum öldüğüne!
Her zaman seyahat ederdi;
Gözümüzü yolda bırakmaz,
Haftasına kalmadan döner,
Şenlendirirdi soframızı;
Türlü fıkralar naklederek.
Hala dönmediğine göre
Bu seferki seyahatinden,
Kabahat yollarda olmalı;
Ona kalsa böyle gecikmez,
Sözünün üstüne gelirdi;
Ne de olsa iyi adamdı (Tarancı: 2003, 121)

Şiirde, sevilen bir kişinin ölümü anlatılmaktadır. Şiirin "İnanmıyorum öldüğüne" diye başlaması, Cahit Sıtkı Tarancı'nın değer verdiği Sadri Ertem'e ölümü yakıştıramaması ve onun öldüğü gerçeğini kabullenememesi temeline dayanmaktadır. Sadri Ertem'in sıklıkla seyahate çıktığı ve söz verdiği vakitte döndüğünden şiirde söz edilmektedir; Cahit Sıtkı Tarancı da, onun ölümünü de bu tür seyahatlerinden birine yormuştur. Sadri Ertem bu defa söz verdiği vakitte dönmemiş, alışılmışın dışında davranmıştır; çünkü o ölmüştür ve bu seyahatten geri dönme şansı hiç yoktur; ancak şair buna inanmak istememektedir. Şair, Sadri Ertem'in sözünü tutacağına olan güveni sarsılmamıştır, onun elinde olsa geri döneceğine dair inancı tamdır. Bu nedenle gelememesinin gerekçesini "yollara" yani içinde bulunduğu koşullara dayandırmaktadır. Cahit Sıtkı Tarancı'nın "Ben ölecek adam değilim" adlı şiirinde de yine ölümün kendisini de bulacağını kabullenememe durumuyla birlikte ölüme itiraz edişi de söz konusudur.

Kapımı çalıp durma ölüm,
Açmam;
Ben ölecek adam değilim.

Bu dizelerde şair, ölümün kapısını çaldığını söylemektedir; ancak kapıyı açmak istememektedir, yani ölümle yüzleşmekten kaçınmaktadır. "Ben ölecek adam değilim" demesi, onun ölümü hak etmediği düşüncesinden kaynaklanmaktadır. Şair, bu duygusunun gerekçesi olarak da;

Alıştım bir kere gökyüzüne;
Bunca yıllık yoldaşımdır bulutlar.
Sıkılırım,
Kuşlar cıvıldamasa dallarında,
Yemişlerine doymadığım ağaçların,
Yağmur mu yağıyor,
Güneş mi var,
Fark etmeliyim
Baktığım pencereden.
Deniz görünmeli çıksam balkona.

Tamamlamalı manzarayı
Karlı dağlarla sürülmüş tarlalar.
Ekmekten olamam doğrusu,
Nimet bildiğim;
Sudan geçemem,
Tuzludur teneffüs ettiğim hava.
Ya nasıl dururum olduğum yerde,
Öyle upuzun yatmış,
İki elim yanıma getirilmiş,
Hareketsiz,
Sükûta râm olmuş;
Sanki devrilmiş bir heykel? (Tarancı: 2003,110)

diyerek yaşama olan bağlılığını göstermektedir. Ölümün bir gün kendisini alacağı gerçeğini inatla reddetmekte, yaşama bağlılığını ölümden daha üstün tutmakta, bu bağın kendisini ölümden uzak tutacağına inanmaktadır.

Ölümden bahseden Cahit Sıtkı Tarancı'nın şiirlerinde korku havası hâkimdir. Onun şiirlerinde ölümün alaya alındığına pek rastlanılmamaktadır; ancak Cahit Sıtkı'nın "Dalgın Ölü" başlıklı şiirinde ölüm teması işlenirken mizahi bir bakış açısını görmek mümkündür.

Dün güzel bir kadın geçti
Kabrimin yakınından
Doya doya seyrettim
Gün hazinesi bacaklarını
Gecemi altüst eden

Bu dizelerden şiirin bir ölünün ağzından yazıldığı görülmektedir. Alışılmadık olan bu duruma mizahi bir bakış açısı şu dizelerde görülmektedir:

Söylesem inanmazsınız
Kalkıp verecek oldum
Düşürünce mendilini
Öldüğümü unutmuşum,

Şair, bir ölü de olsa yaşamla bağlarını koparmamıştır. Hala, mezarının yanından geçen güzel bayan onu etkilemektedir, ancak dünyayla fiziksel olan bağlarını kopardığı için bayana mendilini verme isteğini gerçekleştirememiştir.

Sonuç

Cahit Sıtkı'nın ölüm üzerine yazılmış şiirleri arasında Korkulu Köprü, Bir Ölünün Rüyası, Bir Kapı Açıp Gitsem, Ölüm, Sinsi Ölüm, Ölmüştüm, Ben Ölecek Adam Değilim, Ölümünden Sonra, Yanlış Bilmesinler Beni, Bir Ölünün Ağzından, Dalgın Ölü vs. eserleri dikkat çekenleridir.

Ölüm temasını içeren şiirlerine bakıldığında Cahit Sıtkı Tarancı'nın ölüm gerçekliğini yansıtırken ölüm korkusuna oldukça yer vermiş, onu tedirginlik verici bir felaket olarak yansıtmıştır. Ölüm temasına şiirlerinde bu kadar yer vermesi, onun "ölüm şairi" olarak nitelendirilmesine neden olmuştur. Ahmet Hamdi Tanpınar, "Edebiyat Üzerine Makaleler" adlı yapıtında Cahit Sıtkı için: "Onun şiiri, ölümün aynasında küçük ve dağınık tuşlarla bütün hayatı ve insan kaderini toplar" ifadesini kullanmıştır. Gerçekten de Cahit Sıtkı, şiirlerinde ölüm teması içinde aşk, arkadaşlık, aile gibi insan hayatında büyük yer tutan kavramları gizliden gizliye insanlığın ortak kaderi olan ölüm teması içinde sorgulamıştır.

Cahit Sıtkı Tarancı hemen hemen her şiirinde ölüm temasına yer vermiştir. Ben Ölecek Adam Değilim ve Dalgın Ölü şiirleri ölüm korkusu, yaşama isteği ve ölümlü kendine yedirememeye duygularını işler.

"Ayrı düşmek değil mi aşinalardan?"

Cahit Sıtkı Tarancı alıştıklarından ayrı düşmek istemez, aşinalardan ayrılmaktan korkar. Hayatı dolu dolu yaşamak ister, her ayrıntısıyla.

"Türkü söylemeliyim. Yol boyunca, Keyfimden ya hüznümden"

Cahit Sıtkı; insanları hayata bağlayan, onları ölümlerden ayıran, canın varlığının verdiği imkânları sonuna kadar kullanmak, dolu dolu yaşamak ister. İnsanların arasında, hayatta olmayı bir hediye olarak görür. İnsanların arasında olduğu için şükretmek gerektiğini düşünür. Ölümden korkar, ölüm bize yaşamamanın ve canlı olarak var olmanın verdiği imkânları vermez; çünkü alışılmadık ve anidir. Bizi hayattan, sevdiklerimizden bir celsede koparır. Tarancı'nın gözünde Ölmek yenilmektir.

Cahit Sıtkı; insanların arasında, hayatta olmayı bir hediye olarak görür. İnsanların arasında olduğu için şükretmek gerektiğini düşünür.

KAYNAKÇA

- AKDAĞ, A. Bengisu (1951). "Cahit Sıtkı Tarancı ile Bir Konuşma", *Varlık Dergisi*, No. 368, İstanbul.
- ERONAT, Kamuran (2005). "Cahit Sıtkı Tarancı' da Düş ve Gerçek Çatışması", *D.Ü. Ziya Gökalp Fakültesi Dergisi*, S. 5, ss. 47-53.
- KABAKLI, Ahmet. (1966). "Cahit Sıtkı Tarancı", *Türk Edebiyatı*, İstanbul: Türkiye Yayınevi.
- KARABULUT, Mustafa (2011). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiirlerine Psikanalist Bir Yaklaşım", *Turkish Studies - International For The Languages and History of Turkish or Turkic Volume 6/3, Summer*, pp. 973-988, Turkey.
- OKUR, Enver (1993). *Cahit Sıtkı Tarancı Hayatı-Eserleri-Sanatı*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi) Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Samsun.
- ÖZCAN, M., Ömer Ü. (1998). *Cahit Sıtkı Tarancı. 20. yüzyıl Türk Edebiyatı*, İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- TANPINAR, A. Hamdi (1969). *Edebiyat Üzerine Makaleler*, İstanbul: Dergâh Yayınları.
- TARANCI, C. Sıdkı. (2003). *Bütün Şiirleri*, İstanbul: Can Yayınları,
- TARANCI, C. Sıdkı. (2003) *Tanzimat' tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- ULUDAĞ, M. Emin (2007). "Ölüm İle Yaşam Arasında Cahit Sıtkı Tarancı", *SBARD*, Sayı: 10, ss. 127-137, Eylül.
- ZARİÇ, Mahfuz (2013). "Cahit Sıtkı Tarancı'nın Şiir ve Öykülerinde İmajlar, Üslup ve Tematik İlgiler", *Doğumunun Yüzüncü Yılında Cahit Sıtkı Tarancı Sempozyumu*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.